

KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TUSHUNCHASI HAMDA ULARNING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI

Fayzullayev Dilshod Saydullo o‘g‘li

Namangan davlat texnika universiteti katta o‘qituvchi

Email: fayzullayevsaydaliyev@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18982719>

Annotatsiya: Mazkur maqolada kichik biznes va tadbirkorlikning mohiyati hamda asosiy xususiyatlari, ularning zamonaviy iqtisodiyotdagi roli, shuningdek bozor transformatsiyasi sharoitida rivojlanish xususiyatlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasi tajribasiga, statistik ma’lumotlar tahliliga va kichik biznesni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash choralariga alohida e’tibor qaratilgan. O‘tkazilgan tahlillar asosida asosiy muammolar aniqlanib, kichik biznesni yanada rivojlantirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar; kichik biznes, tadbirkorlik, iqtisodiyot, bozor, davlat qo‘llab-quvvatlashi, innovatsiya, O‘zbekiston, rivojlanish, raqobatbardoshlik, investitsiya.

Аннотация: В данной статье рассматриваются сущность и основные характеристики малого бизнеса и предпринимательства, их роль в современной экономике, а также особенности развития в условиях рыночной трансформации. В исследовании особое внимание уделено опыту Республики Узбекистан, анализу статистических данных и мерам государственной поддержки малого бизнеса. На основе проведённого анализа выявлены основные проблемы и разработаны рекомендации по дальнейшему развитию малого бизнеса.

Ключевые слова: цифровизация, цифровая экономика, цифровой (электронный) бизнес, пандемия коронавируса, малый бизнес, предпринимательство, экономика, рынок, государственная поддержка, инновации, Узбекистан, развитие, конкурентоспособность, инвестиции.

Annotation: This article examines the essence and main characteristics of small business and entrepreneurship, their role in the modern economy, as well as the features of their development under conditions of market transformation. The study pays special attention to the experience of the Republic of Uzbekistan, the analysis of statistical data, and state support measures for small businesses. Based on the conducted analysis, the main problems were identified and recommendations were developed for further development of small business.

Key words: small business, entrepreneurship, economy, market, state support, innovation, Uzbekistan, development, competitiveness, investment.

Kirish

Globallashuv va jahon iqtisodiy jarayonlarining jadal rivojlanishi sharoitida kichik biznes va tadbirkorlik alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ular barqaror milliy iqtisodiyotni shakllantirishning muhim omillari bo‘lib, bandlikni ta’minlaydi, innovatsiyalarni rag‘batlantiradi hamda hududlar rivojlanishiga turtki beradi. O‘zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishi hisoblanadi. Har yili qonunchilik bazasi kengaytirilmoqda, moliyaviy qo‘llab-quvvatlashning yangi mexanizmlari va imtiyozli soliqqa tortish tizimlari joriy etilmoqda, bu esa tadbirkorlik faolligining oshishiga xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda kichik biznes faoliyatida inson resurslaridan foydalanishning metodologik asoslari iqtisodiy makon va muhitni shakllantirishga xizmat qilib, tadqiqot sohasi oldiga ko‘plab vazifalarni qo‘yadi. Korxonaning resurs bazasini baholashning eng muhim vazifasi — undan foydalanish natijalarini o‘rganishdir. Bu natijalar barqaror foyda, to‘lovga qobiliyat va raqobatbardoshlikni ta’minlash orqali namoyon bo‘ladi. Shuningdek, resurslardan foydalanishni tizimli monitoring qilish, faoliyatning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, maqsadlarning asoslanganligini baholash, sharoit o‘zgarganda ularni moslashtirish imkoniyatini o‘rganish, risk va vaqt omilini hisobga olgan holda samaradorlikni oshirish yo‘llarini aniqlash ham muhim vazifalardir.

Asosiy qism

1. Kichik biznes tushunchasi

Kichik biznes — bu xodimlar sonining kamligi, ishlab chiqarish hajmining nisbatan kichikligi va kapital aylanishining cheklanganligi bilan tavsiflanadigan tadbirkorlik faoliyati shaklidir. Korxonani

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

Kichik biznes subyekti sifatida tasniflash mezonlari mamlakat qonunchiligiga qarab farqlanishi mumkin. O‘zbekistonda amaldagi qonunchilikka ko‘ra, xodimlar soni belgilangan me‘yorlardan oshmaydigan va yillik aylanma hajmi belgilangan chegaraga mos keladigan korxonalar kichik biznes subyektlari hisoblanadi.

2. Tadbirkorlik tushunchasi

Tadbirkorlik — bu fuqarolarning foyda olish maqsadida mahsulot ishlab chiqarish, ish bajarish yoki xizmat ko‘rsatishga qaratilgan tashabbuskor faoliyatidir. Tadbirkor kapitalni investitsiya qilish va ishlab chiqarishni tashkil etish bilan bog‘liq risklarni o‘z zimmasiga oladi, shu bilan birga yangi ish o‘rinlari yaratadi, raqobatni rivojlantiradi va iqtisodiy o‘rinishni rag‘batlantiradi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, raqobatbardoshlik, restrukturizatsiya jarayonlari va inson resurslaridan foydalanish kichik biznes faoliyatida o‘zaro uzviy bog‘liq kategoriyalardir. Restrukturizatsiya — bu tarmoq, korxonalar, firma va kichik biznes subyektlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan kompleks qayta tuzilish jarayonidir.

3. Kichik biznesning iqtisodiyotdagi roli

Kichik biznes bandlikni ta‘minlash, hududlarni rivojlantirish, raqobat muhitini yaratish va innovatsiyalarni joriy etishda muhim rol o‘ynaydi. U bozor sharoitidagi o‘zgarishlarga moslashuvchanligi bilan ajralib turadi, bu esa ayrim segmentlarda yirik kompaniyalar bilan ham muvaffaqiyatli raqobatlashish imkonini beradi.

Kichik biznesda inson resurslaridan foydalanish metodologiyasi maqsadga erishishga yo‘naltirilgan bo‘lib, odatda uch guruhga bo‘linadi:

- **Tashkiliy restrukturizatsiya** — boshqaruv tizimini takomillashtirish, ishlab chiqarish liniyalarini o‘zgartirish, faoliyatni kichik bozor segmentlariga ajratish orqali muammolarni bartaraf etish.

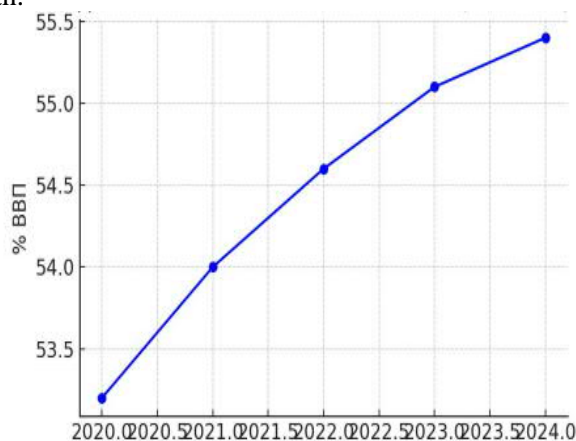
- **Moliyaviy restrukturizatsiya** — moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, yangi moliyalashtirish manbalarini topish, bank kreditlari va investitsiyalarni jalb qilishni kuchaytirish.

- **Funksional restrukturizatsiya** — xomashyo ta‘minoti, texnologik jarayonlar, mehnat unumdorligi, ishlab chiqarish samaradorligi kabi keng masalalarni qamrab oladi.

4. O‘zbekistonda kichik biznes rivojlanishining xususiyatlari

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Davlat siyosati ro‘yxatdan o‘tish tartiblarini soddalashtirish, soliq yukini kamaytirish, kredit resurslariga kirishni kengaytirish hamda eksportni rag‘batlantirishga qaratilgan.

2024 yilda kichik biznesning YaIMdagi ulushi 55 % dan oshgan, bandlikdagi ulushi esa 75 % dan ortiqni tashkil etgan.

Bu ko‘rsatkichlar kichik biznesning mamlakat iqtisodiyotidagi roli barqaror ravishda oshib borayotganini ko‘rsatadi.

Rivojlangan mamlakatlarda raqobatbardoshlik asosan samaradorlik darajasi bilan belgilanadi va yuqori texnologiyalar turmush darajasini ta‘minlash uchun qo‘llaniladi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda esa aksincha, nisbatan past turmush darajasi va mavjud raqobat ustunliklaridan foydalanish asosiy strategiya bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa

Kichik biznes va tadbirkorlik barqaror iqtisodiy rivojlanishning eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir. O‘zbekiston uchun ushbu sohani yanada rag‘batlantirish quyidagilarni talab etadi:

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

1. Moliyalashtirish manbalarini aniq belgilash (aholi mablag‘lari, budjetdan tashqari fondlar, bank kreditlari, grantlar va boshqalar).

2. O‘z ehtiyojlari uchun obyekt qurayotgan yangi kichik biznes subyektlariga yagona soliq bo‘yicha imtiyozlar berish.

3. Kichik biznes va yirik korxonalar o‘rtasida ilmiy-texnik hamkorlikni rivojlantirish, outsourcing xizmatlari uchun huquqiy bazani mustahkamlash.

4. Davlat xaridlarida kichik biznes ishtirokini kengaytirish orqali xarid tartiblarini soddalashtirish.

Davlat tomonidan kompleks qo‘llab-quvvatlash va qulay biznes muhitini yaratish kichik biznesning ichki va tashqi bozorlarda samarali rivojlanishi hamda raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Xususiy tadbirkorlik to‘g‘risida”gi qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi hisobotlari (2023–2024).
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezident portalı — kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash dasturlari.
4. Drucker P. Innovation and Entrepreneurship. HarperBusiness, 2006.
5. Hisrich R., Peters M., Shepherd D. Entrepreneurship. McGraw-Hill, 2017.